

φες μέρες, με την άπιστη εκείνη καρδιά, που την πρόδωσε».

«Ντίνο μου... Ακόμη τη θυμάσαι;» ρώτησε ο γαμπρός.

Μια σκληράδα, απλώθηκε στο πρόσωπο του Ντίνου και τα λόγια, βγήκαν με μίσος, μέσα από το στόμα του.

«Τι δεν έκανα για να την ξεχάσω; Πόσες, κρύες χειμωνιάτικες αναστρες νύχτες, έμεινα ξάγρυπνος, προσπαθώντας να τη διώξω απ' το μυαλό μου, χωρίς να μπορώ να το κάνω; Ένας Θεός το ξέρει. Μόνο η ξενιθκειά και ο χρόνος, μπόρεσαν να γιατρέψουν τον πόνο μου. Τώρα, όλα πέρασαν. Την έχω ξεχάσει εντελώς. Ούτε που θέλω να τη θυμάμαι».

«Δίκιο έχεις», είπε αυθόρμητα κι αναστέναξε η Αγγελίνα. «Ο χρόνος και η ξενιθκειά, γιατρεύουν τη θλίψη και τον πόνο της καρδιάς».

Ο Ντίνος, που μέχρι εκείνη τη στιγμή, ούτε που πρόσεξε τη νεαρή γυναίκα, που καθότανε εκεί, στο πλάι της νύφης, με το άκουσμα της φωνής της, κάρφωσε με γρηγοράδα το βλέμμα του, στο όμορφο της πρόσωπο και μετά γλίστρησε προς τα κάτω και σκέπασε με το θαυμασμό του, ολόκληρο το κορμί της.

«Με συγχωρείτε», είπε η Μαρία χαμογελώντας. «Τόση ώρα μιλάμε και δεν σας σύστησα».

Για μερικά δευτερόλεπτα, τα μάτια της τρεμόπαιξαν, τότε πάνω στον Ντίνο και τότε πάνω στην Αγγελίνα, ενώ συνέχισε να λέει.

«Ντίνο μου, απ' εδώ η πρώτη μου κουμέρα και η καλύτερη παιδική μου φίλη. Από μικρά παιδιά είμασταν αχώριστες φίλες... Η...».

«Στάσου...Στάσου...», τη διέκοψε ο Ντίνος. «Αν θυμάμαι καλά, μόνο μια καλή φιλενάδα είχες, τότε που ήσουν μικρή. Το κρεβάτι μόνο σας χώριζε. Μαζί παίζατε, μαζί στο σχολείο, μαζί διαβάζατε, μαζί τρώγατε και μαζί ακούγατε τα παραμύθια της γιαγιάς».

Πήρε ανάσα. Κοίταξε την Αγγελίνα, για μια ακόμη φορά στο πρόσωπο και συνέχισε να λέει.

«Δεν κάνω λάθος. Αυτή είναι η Αγγελίνα, ή η Αντζιελού, όπως τη φώναζε η γιαγιά της».

«Ντίνο. Εγώ, σε γνώρισα από την πρώτη στιγμή, μόλις σε είδα, να έρχεσαι προς το μέρος μας», είπε η Αγγελίνα και του έδωσε το χέρι.

Σημ.: Η συνέχεια στην επόμενη έκδοση του περιοδικού

Χαρίλαος Παπαϊωάννου

του Πέτρου Στυλιανού

Φίλε κύριε, Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Κύριε, Δήμαρχε της σκλαβωμένης Κυθρέας,

Συμπατριώτες και συμπατριώτισσες, Ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου, που γεννήθηκε στα 1881 στον Άγιο Ανδρόνικο Κυθρέας και πέθανε στα 1954 στο Μεταξουργείο, στην Αθήνα, συνιστά σίγουρα μίαν από τις λαμπρότερες πνευματικές μορφές όχι μονάχα της γενέτειράς του, της σκλαβωμένης Κυθρέας, μα και ολόκληρης της Κύπρου.

Απόφοιτος του Δημοτικού Σχολείου Κυθρέας, αποφοιτά με άριστα στη συνέχεια από το Παγκύπριο Γυμνάσιο - κι όλοι ξέρουμε πόσο τότες η αριστεία μέτραγε, κι ιδιαίτερα του Παγκυπρίου Γυμνασίου - για να φοιτήσει ως υπότροφος της Αρχιεπισκοπής στη Θεολογική Σχολή της Αθήνας, από την οποία θα πρέπει να αποφοίτησε στα 1904. Και ένα μόλις χρόνο μετά στα 1905, θ' αναγορευθεί με άριστα διδάκτορας της ίδιας Σχολής.

Ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου θα στραφεί τον ίδιον χρόνο στην Κύπρο, για να εργαστεί ως γραμματέας και ιεροκήρυκας της Αρχιεπισκοπής, ενώ το 1906 ως το 1911 θα εργαστεί ως καθηγητής των Θρησκευτικών στο

Παγκύπριο Γυμνάσιο. Την ίδια, την τελευταία ακριβώς χρονιά, στα 1911, θα προλάβει να εκδώσει, στη Λευκωσία, το περισπούδαστο φιλολογικοθρησκευτικό περιοδικό «Φως», ενώ μεταξύ 1911 και 1912 θα εργαστεί ως καθηγητής στο Ιεροδιδασκαλείο Λάρνακας. Όμως, κι εδώ ακριβώς επισημαίνεται το ανήσυχο, γονιμότατο/παραγωγικότατο πνεύμα του - θα εκδώσει ακόμα ένα περιοδικό, στη Λάρνακα αυτή τη φορά, τον «Εκκλησιαστικό Κήρυκα», που αναλαμβάνει και την αρχιουνταξία του. Σε δυο χρόνια, δηλαδή, μέσα βλέπουμε μια καταπληκτική προσφορά του Παπαϊωάννου: θα εκδώσει (και μόνο όλοι όσοι έτυχε να εκδίδουμε και να διευθύνουμε στην Κύπρο περιοδικά γνωρίζουμε πόσο έμφορτο αγωνίας και αγώνα είναι το εγχείρημα), δυο αξιόλογα περιοδικά, που θ' αφήσουν τη σφραγίδα τους στα φιλολογικοθρησκευτικά δρώμενα της νεοελληνικής γραμματείας.

Στο τέλος του 1913, ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου θα μετοικήσει, εγκαθιστάμενος μόνιμα στην Αθήνα, απ' όπου θα εργαστεί ως καθηγητής τόσο στην ελληνική πρωτεύουσα όσο και στην Πελοπόννησο, μέχρι την αφυπηρέτησή του, στα 1950.

Όμως ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου δε

θα εφησυχάσει με την επιτέλεση των καθηγητικών και οικογενειακών καθηκόντων του. Θα απασχοληθεί με την πεφιλημένη του επιστημονική έρευνα πάνω σε παντοία φιλοσοφικά, θρησκευτικά, εκκλησιαστικά, φιλολογικά και δογματικά θέματα. Πλείστες εργασίες του έχουν δημοσιευτεί σε ελλαδικά και κυπριακά περιοδικά, ενώ δυο φορές έθεσε υποψηφιότητα καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η επιστημονική του εργασία δεν αποθραυρίζεται μόνο στην κριτική ερμηνεία της Καινής Διαθήκης, αλλά καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων, όπως είναι η εκκλησιαστική έρευνα, η εκκλησιαστική ιστορία, η δοκιμιογραφία κι η φιλοσοφία.

Ο ανεψιός του, ο Θανάσης Παπαϊωάννου, από την Κυθρέα και τώρα κάτοικος Έγκωμης, μου ανέφερε στις 28 Ιανουαρίου 2003, που τον επισκέφθηκα στο σπίτι του για να μου δώσει στοιχεία για το Χαρίλαο Παπαϊωάννου, πως όποτε τον επισκεπτόταν στο σπίτι του, στο μεταξουργείο - κι ο Θανάσης Παπαϊωάννου παρέμεινε για τρία χρόνια ως αεροπόρος της ΡΑΦ στην Αθήνα, επισκεπτόμενος το θείο του μια τουλάχιστον φορά τη βδομάδα, τον έβρισκε να μελετά συστηματικά στο γραφείο και στη βιβλιοθήκη του και να γράφει. Θα δημοσιεύσει στο «Χριστιανικό Ημερολόγιο», (Αθήνα, 1925, σσ. 25 - 55) τη μελέτη του «Συμβολαί εις την

κριτικήν έκδοσιν της Καινής Διαθήκης», που θα αποτελέσει το εφελτήριο για την έκδοση, στα 1926 του βιβλίου του «Συμβολαί εις την κριτικήν έκδοσιν της Παλαιάς Διαθήκης». Πέραν από το βιβλίο αυτό, ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου θα προχωρήσει στην έκδοση και των πιο κάτω έργων:

I. Κατάλογος των χειρογράφων της βιβλιοθήκης της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1906).

II. Του εν αγίοις πατρός ημών Βασιλείου του Μεγάλου, αρχιεπισκόπου Καισαρείας. Προς τους νέους....(1909).

III. Ο άγιος Λάζαρος (1912)

IV. Τακτικόν ήτοι αρχιερατικόν ευχολόγιον της Επισκοπής Καρπασέων και Αμμοχώστου (1913).

V. Το τέλος του κατά Μάρκον ευαγγελίου (1923).

VI. Το 2215^E χειρόγραφον της Καινής Διαθήκης το εν τη μητροπόλει Κιτίου της Κύπρου (1923).

VII. Συμβολαί εις την κριτικής έκδοσιν της Καινής Διαθήκης (1926).

VIII. Η εν Κύπρω ιερά μονή της Παναγίας του Μαχαιρά (σε συνεργασία με το Σίμο Μένανδρο, 1929).

Δημοσίευσε επίσης μεταφράσεις των πιο πάνω εργασιών:

1. Η αποστολικότης της Κυπριακής Εκκλησίας (από το γαλλικό του F. Nau, 1907).

2. Ο Αντίχριστος (τόμος Α', «Αι πρώ-

ται ημέραι του Χριστιανισμού», από το αγγλικό του F.G. Ferrare, 1922).

3. Η Αποκάλυψις (από το αγγλικό του F. G. Ferrare, 1929).

4. Μετάφρασις Ψαλμών του Δαυίδ (1931).

Εκεί όμως που ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου καταξιώθηκε πανελληνια αλλά και διεθνώς είναι η μετάφραση του έργου του Ιωάννη Χάκκετ «Ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Κύπρου», καθώς και η συμπλήρωση του προμνησθέντος έργου του Χάκκετ. Το συγγραφικό αυτό εγχείρημα συνιστά αδιαμφίσβητα σημαντικότερο επιστημονικό. Το έργο εκδομένο σε τρεις τόμους (ο Α΄ στα 1923, ο Β΄ στα 1927 και ο Γ΄ στα 1932).

Όποιος εγκύψει έστω και λίγο στο έργο του Παπαϊωάννου, σίγουρα θα διαπιστώσει την επιστημονική μεθοδολογία, την επιστημονική ευσυνειδησία και την αντικειμενική κατόπτευση των εκκλησιαστικών μας πραγμάτων.

Βρισκόμενος για χρόνια στην Αθήνα, η σκέψη του φτεράκιζε στην Κυθρέα και στο περιβόλι τους, (από την πλούσια, με ευρύτατη οικονομική επιφάνεια, οικογένεια των Κονόμηδων καταγόταν) στον Άγιο Ανδρόνικο με τη μήμη ν' αναπλάθει και το τελευταίο του μοσχομύριστου περιβολιού δέντρο, ρωτώντας το Θανάση αν ανθίζει ακόμα η βερικοκιά, το λασμαρί, το γιασεμί, το κιούλι, αν στέκει

ακόμα η συκιά, αν καρποφορούν οι κιτριές, οι μανταρινιές, οι πορτοκαλιές, ή αν ευωδιάζουν και θυμιάνουν όπως τότες οι βιολέτες....

Εκείνο όμως που θέλω με αυτήν την ευκαιρία της σημερινής εκδήλωσης να υπογραμμίσω είναι το γεγονός πως ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου άφησε σημαντικότερο δοκιμιογραφικό και ιστορικό έργο αδημοσίευτο και που για χρόνια βρίσκεται αναξιοποίητο στα χέρια υπαλλήλου Ιδρύματος.

Απευθύνομαι, για τούτο σε σας, φίλτατε κύριε Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού - με την εγνωσμένη προσφορά σας στα γράμματα και στον πολιτισμό, γενικότερα, της Κύπρου διαπρύσιο κήρυκα του πανίερου αιτήματος για επιστροφή στην πατρογονική γη της Κυθρέας και της ευρύτερης περιοχής της - για να σας παρακαλέσω όπως, αν τελικά διασώσουμε τα χειρόγραφα, να προωθήσετε εισήγησή μας για έκδοση με ενίσχυση των Πολιτιστικών υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού του εκδοτικού και επομένως κι επιστημονικού αδημοσίευτου κι ακαταξίωτου αυτού δοκιμιογραφικού πλούτου του αείμνηστου Παπαϊωάννου. Θάναί τούτο το καλύτερο μνημόσυνο και η μεγαλύτερη έκφραση τιμής που θα μπορούσε να του αποδοθεί από την ιδιαίτερη πατρίδα του. Ευχαριστώ.